

»Bosna franciscana«, časopis *Franjevačke teologije*, Sarajevo, godina XV, broj 26, 2007, 359 str.

Časopis »Bosna franciscana«, koji izdaje Franjevačka teologija u Sarajevu, (Bosna i Hercegovina) pokrenut je 1993. godine za vrijeme prognaničkog boravka i djelovanja Franjevačke teologije u Samoboru. Časopis izlazi dva puta godišnje, njegov glavni i odgovorni urednik je Marko Karamatić. Ovaj je broj podijeljen na pet dijelova: *Rasprave i članci*, *Pogledi*, *Na izvorima baštine*, *Dokumenti te Ocjene i prikazi*. Riječ je o časopisu koji sustavno pokriva širok raspon tema iz kulture, književnosti, povijesti, crkvene povijesti, politike, kanonskog prava i teologije. Dvadesetšesti broj u svojim rubrikama donosi sadržaj koji obuhvaća teme od onih iz područja kanonskog prava do povijesnih i kulturoloških studija.

U prvom dijelu časopisa naslovljenom *Rasprave i članci* (str. 5–220) nalazimo sljedeće tekstove: James Satterwhite, *Kršćanski mirotvorni timovi kao alternativa »otkupiteljskom nasilju«*; Miron Sikirić, *Kanonski oblik sklapanja ženidbe*; Špela Cvitković-Iličić, *Međunarodna politika Svete Stolice i suvremeno društvo*; Veselko Koroman, *Hrvatska drama Bosne i Hercegovine od Matije Divkovića do danas*; Željko Ivanković, *Povijest kao kulturna povijest (ili Bosna Srebrena kao kulturološki fenomen)*; Maria Strecha, *O procesu politizacije katolicizma u banskoj Hrvatskoj potkraj 19. st.*; Ivan Balt, *Odrzi kalvinske reformacije u Slavoniji do Julijanske akcije*; Miro Vrgoč, *Fra Jeronim Lučić (1575–1643)*; Pavo Živković i Ivana Jakić, *Uspostava turske vlasti u sjeveroistočnoj Bosni i velike promjene uvjetovane dolaskom Turaka*; Ante Škegro, *Problem Ludrumske biskupije*.

Međunarodna politika Svete Stolice i suvremeno društvo Špela Cvitković-Iličić tekst je u kojemu autorica promišlja smjerove vanjske politike Svete Stolice na prijelazu 20. u 21. stoljeće prvenstveno se usmjeravajući na godine pontifikata pape Ivana Pavla II. Vanjska politika Vatikana određena je enciklikom pape Ivana XXIII. *Pacem in terris* te djelovanjem Ivana Pavla II. usmjerenog na međureligijski i ekumenski dijalog. U prilog tome autorica navodi kako se pontifikat Ivana Pavla II. svodi na geslo »miru nema alternative«. U članku se tematiziraju značajni aspekti vanjske politike Svete Stolice poput zalaganja za toleranciju, izmirenje i razumijevanje između kršćana i muslimana koje započinje nakon Drugog vatikanskog koncila i temelji se na zajedničkom nasljedovanju Abrahama te na uspostavi dijaloga sa Židovima, što je bila bitna odrednica pontifikata Ivana Pavla II. Drugo bitno područje vanjskopolitičkih nastojanja Vatikana koje se odnosi na moderne države usmjereno je u najvećoj mjeri prema Europskoj Uniji. Vatikan ima viziju ujedinjenja Europe na temelju 'zajedničke kršćanske civilizacije', što nailazi na različite prijeme u raznim zemljama Unije ovisno o njihovom razumijevanju modela odnosa crkve i države, koji se kreće od zemalja s državnim religijama (Engleska, Danska, Švedska, Finska, Grčka) preko država koje su odnose s religijskim zajednicama regulirale na temelju sporazuma (Španjolska, Njemačka, Belgija, Austrija, Portugal i Luksemburg) do država u kojima se provodi stroga odvojenost religije od države (Nizozemska, Francuska).

Europska Unija je pitanje povijesnih temelja ujedinjenja Europe riješila ne uzimajući u obzir samo jedan aspekt europske prošlosti, onaj kršćanski, već, kako se kaže u dokumentima, Europa je »nadahuta svojim kulturnim, vjerskim i humanističkim nasljeđem« (str. 58). Pitanje kršćanske prošlosti Europe povezano je i s daljnjim proširenjem i primanjem Turske u članstvo Europske Unije.

Posljednji aspekt vanjske politike Svete Stolice odnosi se na danas aktualni problem terorizma, pri čemu se ona zalaže za odvajanje religije od terorizma te prestanak njihova poistovjećivanja.

U tekstu Željka Ivankovića *Povijest kao kulturna povijest (ili Bosna Srebrena kao kulturološki fenomen)* autor se referira prije svega na knjigu Julijana Jelenića, *Kultura i bosanski franjevci* (1 i 2, Svjetlost, Sarajevo, 1990) koja predstavlja prvi prikaz kulturne povijesti bosanskih franjevaca. Franjevačka se vjera utemeljena na kulturi života promatra kao suprotnost kulturi smrti i patnje, koja je pratila narod Bosne kroz povijest. Povijesti Bosne Srebrene pristupa se kroz kulturnu djelatnost franjevačkog reda i njegov doprinos opstanku stanovništva tog kraja. Jelenićevo djelo Ivanković ocjenjuje kao »ugaoni kamen uspostavljanja, na našem prostoru, paradigme povijesti kao povijesti kulturnog djelovanja, povijesti kulture, te bosanskih franjevaca, odnosno franjevačke provincije Bosne Srebrene kao implicitne, imanentne institucije kulture« (str. 87).

Miro Vrgoč u tekstu *Fra Jeronim Lučić (1575–1643)* prati život ovog franjevca i odnose unutar crkvene hijerarhije u prvoj polovici 17. stoljeća, dajući iscrpan opis događaja koji su pratili njegov dolazak na mjesto biskupa Crkve u Drivastu i na čelo pastoralne brige za bosanske kršćane. Fra Jeronim Lučić na tom je putu imao mnogo protivnika, koji nisu birali sredstva kako bi ga spriječili da zadobije određene pozicije u Bosni, ali i sam je Lučić »ponekad grubim riječima govorio i pisao o svojim protivnicima – i fratrima i pravoslavcima i Turcima« (str. 177).

U rubrici *Pogledi* (str. 221–252) objavljeni su tekstovi Esada Bajtala *Građanska hrabrost između straha i savjesti*, Hansa Küniga *Ljudska prava i ljudske odgovornosti* i Alena Kristića *Projekt svjetskog etosa u BiH*. Esad Bajtal promišlja pojam građanske hrabrosti kroz dihotomiju straha i savjesti, koja se kroz tekst manifestira kao dihotomija koja čini okosnicu ljudskog postojanja i koja se sastoji od racionalnog i iracionalnog aspekta. Građanska se hrabrost tako i očituje kao odgovor pojedinca koji »nema hrabrosti da bude kukavica« (str. 232) na korištenje instrumentaliziranog straha od strane države. U središtu interesa nalazi se pojedinac i njegovo dostojanstvo, koje nije »moguće izvan svijeta racionalnih odnosa uzajamnog poštovanja i samopoštovanja« (str. 241), naglašavajući kako se ideja dostojanstva mora promatrati kao ostavština političkog prosvjetiteljstva, koje time »insistira na *neuslovljenom pravu* svakog pojedinca na slobodu« (str. 241) postavljajući građansku hrabrost temeljenu na racionalizmu kao antipod 'pseudopatriotskom obmanjivanju javnosti'.

U dijelu časopisa naslovljenom *Na izvorima baštine* (str. 253–280) Milo Jukić donosi *Popis umrlih od kuge u župi Kreševo 1783. godine*, dok je u dijelu *Dokumenti* (str. 281–288) objavljena *Opća deklaracija ljudskih dužnosti*.

Iz posljednjeg dijela časopisa *Ocjene i prikazi* (str. 289–353) izdvojili smo šest prikaza.

U prikazu *Svjedočanstvo jedne ljubavi* Roberta Nikšić osvrće se na djela Nikole Šopa: *Pjesme, drama* (478 str.), *Proze* (308 str.), *Pisma* (230 str.) koje je priredio Branimir Donat (izd. Matice hrvatske i HKD Napredak, Sarajevo, 2006, niz Hrvatska književnost Bosne i Hercegovine u 100 knjiga; sv. 28, 29, 30). Na odabranim primjerima promišlja se o pjesnikovoj zaljubljenosti u život, u Bosnu, ali i o pjesničko-filozofskoj i religioznoj dimenziji njegove proze kao i kritici društva.

Marko Karamatić u svom prikazu *Bosna na pragu novog vijeka – povijest nasilja 1747–1798* referira knjigu Markusa Kollera *Bosnien an der Schwelle zur Neuzeit. Eine Kulturgeschichte der Gewalt (1747–1798)* (Südost-Institut München, R. Oldenburg Verlag, München, 2004). To je još jedan tekst u ovom broju »Bosne franciscane« koji je usmjeren na analizu povijesti Bosne i Hercegovine. Djelo razmatra političke, vojne, ekonomske i prije svega kulturne okolnosti kako bi se razumjela povijest nasilja druge polovice 18. stoljeća u Bosni, što upotpunjuje razumijevanje cjelokupne njene povijesti.

Od posebnog je značenja i prikaz Pavla Knezovića o *Zborniku radova s Međunarodnog znanstvenog skupa Latinitet u Europi s posebnim osvrtom na hrvatski latinitet nekad i danas* (Rijeka – otok Krk, 20–23. listopad, 2004, ur. D. Deković, Matica hrvatska – Ogranak u Rijeci, Rijeka, 2006). U prikazanom zborniku objavljeno je 26 radova s navedenog znanstvenog skupa, dvije izjave sudionika, pozdravni govor i dva misna priručnika. U zborniku se nalaze interpretacije Kačićeve *Korabljice* i *Razgovora ugodnog naroda slovinskoga*, *Diplomatarium* austrijskog samostana u Rijeci, prvotisak prigodnice M. Sudentića, zatim tekstovi koji ponovno razmatraju neka djela F. Petrića, B. Kotruljevića, H. F. Borka, T. J. Šagi-Bunića, M. L. Ruića te T. Smerdela. Sagledavajući sve propuste i nedostatke koji se nalaze u nekim izlaganjima, ali i sve pozitivne strane znanstvenog skupa, koje su vidljive i u zadovoljstvu čitanja objavljenih radova koji »obogaćuju brojnim novim spoznajama i svježim interpretacijama već poznatih djela« (str. 318), autor kritički zaključuje kako je »uvjeren [...] da nekolicina vrlo slabih radova ne umanjuje plemenitost same zadaće koju je otvorio skup i ovaj zbornik tiskanih radova« (str. 319).

Ivan Markešić donosi prikaz knjige Nevenke Videk *Tri stoljeća s pjesnikom brata Sunca. Franjo Asiški u hrvatskom pjesništvu i prozi od 16. do kraja 18. stoljeća* (Disput, Zagreb, 2006). Ova knjiga bavi se prisutnošću tema i motiva sv. Franje Asiškog u hrvatskoj književnoj povijesti od 16. do 18. st. O knjizi I. Markešić zaključuje kako »nas je ovim svojim djelom dr. Nevenka Videk uspjela [...] lagano 'prošetati' kroz jedno izuzetno bogato trostoljetno književno razdoblje hrvatskog pjesništva i proze« (str. 329) i pri tome je uspjela komparativnim prikazom hrvatsku književnost u različitim vremenskim razdobljima postaviti u »jedan širi, europski kontekst« (str. 330).

Na kraju Marko P. Đurić donosi prikaze knjiga Drage Šimundže *Bog u djelima hrvatskih pisaca. Vjera i nevjera u hrvatskoj književnosti 20. stoljeća* (sv. 1 i 2, Matica hrvatska, Zagreb, 2004–2005) i Adnana Silajdžića *Islam u otkriću kršćanske Evrope. Povijest međureligijskog dijaloga* (Fakultet islamskih nauka, Sarajevo, 2003). Đurić na jezgrovit i informativan način upoznaje čitatelje sa sadržajima navedenih knjiga. Autor ističe kvalitetu i lucidnost analiza Drage Šimundže, stavljajući njegovo bavljenje prisutnošću Boga u djelima hrvatskih pisaca u vezu

sa sličnom analizom u srpskoj književnosti dr. Miroslava Volfa o Šantićevom vjerskom pjesništvu. Pojavu knjige Drage Šimundže Đurić ocjenjuje kao »svojevrzni [...] kulturni događaj u Hrvatskoj« (str. 353). Knjigu Adnana Silajdžića promatra kao objektivno sagledavanje povijesti islama i kršćanstva koji se susreću u Europi, ističući kako prigovor ovom djelu može doći samo od onih koji »ne osećaju ljubav prema istini kao takvoj« (str. 353).

Nakon što se sagleda cjelina časopisa »Bosna franciscana«, ostaje dojam kako se radi o časopisu koji je vjeran temeljnim vrijednostima kršćanstva, ali koji te vrijednosti osim na deklarativnoj razini prihvaćanja provodi u djelo na svojim stranicama tako što donosi tekstove koji promiču ideje suživota i tolerancije. Ovaj časopis ima svoju ulogu u očuvanju prisutnosti hrvatskog jezika i kulture na području Bosne i Hercegovine, pri čemu je otvoren i za sve druge narode Bosne i Hercegovine. Bavljenjem temama iz kulture i povijesti Hrvata Bosne i Hercegovine »Bosna franciscana« nas upoznaje s dijelom hrvatske baštine izvan teritorija Republike Hrvatske.

IVANA SKUHALA KARASMAN

Radovi Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža

Radovi Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža publikacija je tematski i sadržajno širokog znanstvenog i stručnog raspona. Od prvoga (1991) do zaključno desetog sveska, *Radovi* izlaze u pet razdjela: za enciklopediku, prirodne i tehničke znanosti, društvene i humanističke znanosti, umjetnost i za sport. Svesci svakoga razdjela imaju uz opću i vlastitu numeraciju kojom je označena svaka knjiga *Radova*. Časopis je pokrenut zbog prinosa znanstvenom području leksikografije i enciklopedike, a prilozi su rezultat znanstvenoleksikografske obrade.

Znanstveni skup *Suvremena znanost i enciklopedije*, u organizaciji Leksikografskog zavoda *Miroslav Krleža*, održan je 5. i 6. listopada 1990. u Zagrebu, u povodu 40. obljetnice LZMK-a. Na tom su skupu razmatrana relevantna pitanja enciklopedike i leksikografije kroz višestoljetnu njihovu baštinu. Javnost je upoznata s teorijskim i praktičnim problemima pisanja, obrade, prikupljanja podataka, izrade enciklopedija, leksikona, atlasa, ujedno i s informacijama o novim elektroničnim obradama tih izdanja.

Cilj spomenutog znanstvenog skupa bio je problematizirati pitanja enciklopedike i leksikografije te podastrijeti zbir ukupnih znanja kroz nacionalnu i svjetsku enciklopedijsku baštinu.

Časopis *Radovi* imao je višestruke ciljeve, ali prije svega prikaz posredovanoga enciklopedijskog znanja o svijetu, problematiku pojedinih struka, nazivlja, kao i znanstvenih temelja enciklopedike i leksikografije.